

gove prošnje in opomini niso našli dobrih src in poslušnih ušes, je začel udrihati z ostrim bičem svojega sarkazma; po celi Evropi znan je bil njegov izraz: „Neolikan knez ni nič drugega, kakor kronan osel.“ V vznesenih besedah priporoča vladarjem pisatelje, pred vsemi pesnike; opozarja jih na njihovo važnost rekoč: „Kdo so oni, ki čednosti povzdigujejo? Pesniki. Kdo so, ki v pregrehe, kakor blisek treskajo? Pesniki. Kdo so, ki zgodovino kraljev najkrasnejše opisujejo? Pesniki. Kdo so, ki slavnim možem ime in takorekoč nesmrtnost podelijo? Pesniki. Pazi naj torej tisti, ki pesnike obsoja, da ne bode čednosti obsojal in svojega imena zanemarjal! Ako hočemo po pravici soditi, moramo reči, da se z znanostmi in z vedami pridobi vse. Ni res, da bi se vladarstvo tako z orožjem, kakor s slovstvom vzdrževalo. Popolni so tisti, ki državno moč spajajo s pesništvom in modroslovjem. Le - ti namreč skrbijo za dvojno dobro: pospešujejo korist skupne javnosti izdatno in s popolnim mirom uživajo modroslovno znanstvo, od nobenih valov ne obdani.“¹⁾

Njegov vpliv na humanistične študije je bil mogočen in trajen, njegove zasluge so ogromne in priznanje vsega učenjaškega sveta obče. Dvesto let pozneje ga proslavlja Valvasor (VIII. 653) rekoč: „Sylvius, dessen Gelehrtheit noch jetzt mit unverdorrtten Lorbeern eines beharrlichen Nachruhms billig bezweigt wird“ (čigar učenost se še sedaj venča po pravici z neosušenim lovorom trajne slave).

¹⁾ Qui sunt, qui virtutes extollunt? Poetae. Qui sunt, qui vitia fulminant? Poetae. Qui sunt, qui gesta regum ornatissime scribunt? Poetae. Qui sunt, qui viris illustribus famam et quasi immortalitatem praebent? Poetae. Videat ergo, ne qui poetas damnat, virtutes damnet et suam negligat famam! Si recte volumus iudicare, scientiis atque doctrinis omnia parent. Nec verum est, tam armis quam literis retineri imperium. Perfecti sunt, qui civiles potestates cum poesi miscent et philosophia. Hi enim gemina bona vendicant: nam et communi rei publicae utilitati consulunt salubriter et summa cum tranquillitate nullis obiecti fluctibus per sapientiae studia versantur.

A Enej Silvij v svoji zreli moški dobi nikakor ni smatral pisateljstva za vzvišeno nalogo svojega življenja. Njegov smoter, ki mu je žrtvoval vse telesne in dušne moči, reči smemo: i življenje samo, je bil drug. Njegova doba je bila zelo tužna; posebno slovenske pokrajine so bile takrat neprimerno ljut in grozovit boj. Bila je doba krvavih turških bojev. Polumesec je zasijal na obzorju tako žarno in blesteče, da se je zdelo, da se pred njim skrijejo vse zvezde. Mohamedanstvo je dvignilo okrvavljeni meč, tako silno, mogočno in zmagonosno, da so v smrtnem strahu trepetale evropske države. Ves Balkan je že premagalo, ondote slovenske države je ugonobilo v krvi, prahu in pepelu. Prodiralo je ob Donavi naprej. Dunaj je bil izbran za prvo žrtev, potem

Denar s sliko papeža Pija II.

bi prišel na vrsto Rim. Sultan Mohamed II. (1451—1481) je letal od zmage do zmage. Vzel je Carjigrad, podjarmil je Srbijo, Bosno, Albanijo, premagal Benečane in Napoljčane na spodnjem Laškem. Zarotil se je in zaklel, da ne bode prej miroval, dokler ne bodo na oltarjih cerkve sv. Petra v Rimu za njegove konje pripravljene jasli. Groza je pretresla vse krščanske države; vse je uvidelo, da preti krščanstvu istotako kakor i vsej dotedanji omiki strašen pogin. Nikdo pa ni skrajne nevarnosti bolj upošteval, kakor rimski papeži. Že Pijevi predniki so mnogo storili v obrambo krščanstva in njegovih držav pred turškim nasilstvom; posebno Nikolaj V. (1447—1455) je daroval ogromne vsote za vojne priprave proti Turkom.